

LBRIS

We know
books

marcel schwob

vieți imaginare

Traducere și note de Gabriela Abăluță

Postfață de Constantin Abăluță

EDITURA CARTEX

Am păstrat *pour la bonne bouche* o mărturie inestimabilă, recunoaștere neechivocă a rolului de pionier al literaturii viitorului pe care Marcel Schwob l-a avut prin tot ce a creat. Astfel, la numai treisprezece ani de la moartea sa, în 1918, însuși André Breton, inițiatorul revoluției suprarealiste, mărturisea: „Fără Marcel Schwob, Alfred Jarry n-ar fi știut să-și prețuiască propria creație. Părintele lui Monelle a fost primul să vadă în *Ubu rege* un semn al timpului.”⁸

Constantin Abăluță

CUPRINS

Prefață	5
Empedocle . Presupus zeu	14
Erostrate . Incendiator	18
Crates . Cinicul	22
Septima . Vrăjitoare	26
Lucrețiu . Poet	30
Clodia . Matroană impudică	34
Petroniu . Romancier	38
Sufrah . Geomant	42
Fratele Dolcino . Eretic	46
Cecco Angiolieri . Poet ranchiunos	50
Paolo Uccello . Pictor	55
Nicolas Loyseleur . Judecător	59
Katherine dantelăreasa . Tânără prostituată	64
Alain cel Bun . Soldat	68
Gabriel Spencer . Actor	72
Pocahontas . Prințesă	77
Cyril Tourneur . Poet tragic	81

⁸ André Breton, *Les pas perdus*, 1924, Gallimard, „Idées”, 1979, p. 48.

William Phips. Pescuitor de comori	85
Căpitanul Kid. Pirat	89
Walter Kennedy. Pirat analfabet	93
Maiorul Stede Bonnet. Pirat dintr-un capriciu	97
Dnii. Burke și Hare. Asasini	103
Unicul ca principiu al creației <i>(În loc de postfață)</i> de Constantin Abăluță	107

EMPEDOCLE*Presupus zeu*

Nimeni nu știe cum s-a născut și nici cum s-a ivit pe pământ. A apărut în apropiere de apele aurii ale fluviului Acragas, în frumosul oraș Agrigento, la puțin timp după ce Xerxes a biciuit marea cu lanțurile. Tradiția menționează doar că bunicul lui se numea Empedocle: nimeni nu l-a cunoscut. Fără îndoială, din asta trebuie înțeles că era propriul său fiu, așa cum se cuvine unui zeu. Dar discipolii lui ne asigură că înainte de a fi străbătut în plină glorie câmpiile Siciliei, petrecuse deja patru vieți în lumea noastră și că fusese plantă, pește, pasăre și frumoasă fetișcană. Umbla înfășurat într-o mantie de purpură peste care i se revărsa părul bogat; o panglică de aur îi înconjură capul, în picioare avea sandale de bronz și purta ghirlande împletite din in și lauri.

Prin simpla atingere cu mâinile, tămăduia bolnavii; recita versuri în manieră homerică, punând accente pompoase, urcat pe-un car de luptă și-nălțându-și capul către cer. Cohorte de oameni îl urmau și se prosternau dinainte-i ca să-i asculte poemele. Sub cerul pur ce luminează grânele, din toate părțile, oamenii veneau la Empedocle cu brațele-ncărcate de ofrande. Și oamenii rămâneau cu gurile căscate ascultându-l cum slăvește bolta divină, cea făurită din cristal, bulgărele de foc pe care noi îl numim soare și iubirea care cuprinde într-însa totul, asemeni unei sfere imense.

Ființele toate, spunea el, nu sunt altceva decât bucăți rupte din această sferă a iubirii în care s-a strecurat ura. Ceea ce noi numim iubire e dorința de a ne uni, de a ne topi și de-a ne confunda unii cu alții ca odinioară, la sânul zeului sferic pe care vrajba l-a sfărâmat. Invoca ziua când sfera divină se va mări, după nenumărate transformări ale sufletelor. Căci lumea pe care o cunoaștem e opera urii și dispariția ei va fi opera iubirii. Astfel cânta el prin sate, pe câmpii; și sandalele din bronz provenind din Laconia îi clincheneau în picioare, iar înainte-i răsunau țimbale. Pe atunci, din gura Etnei o coloană de fum negru țâșnea aruncându-și umbra peste Sicilia.

Asemeni unui rege din cer, Empedocle era înfășurat în purpură și avea centură de aur, în timp ce pitagoreicii se târau în tunicile lor modeste din in și încălțări din papirus. Se spunea că știe să înlăture urdorile, să dizolve tumorile și să scoată durerea din oase; îl implorau să facă să-nceteze ploile și uraganele; preîntâmpina furtuna deasupra colinelor circulare; la Selinonte a alungat ciuma făcând apa a două fluvii să se reverse-n albia unui al treilea fluviu; și locuitorii din Selinonte l-au adorat și i-au înălțat un templu, au bătut medalii pe care chipul lui apărea față-n față cu cel al lui Apolo.

Alții pretindeau că este prezicător și fusese instruit de magicienii din Persia, că posedă necromanția și știința ierburilor care îți dau nebunie. Într-o zi, pe când lua prânzul la Anchitos, în sală a năvălit un bărbat furios, cu spada ridicată. Empedocle se sculă, întinse brațul și cântă versurile lui Homer despre *nepenthe*, medicamentul care dă nepăsarea. Și, deodată, puterea băuturii îl cuprinse pe furios și-l făcu stână de piatră, cu spada în aer, uitând totul ca și cum ar fi băut dulcea otravă amestecată-n vinul spumos dintr-un pocal.

Din afara cetăților, bolnavii veneau cu droaia la el, adesea îl vedeai înconjurat de năpăstuți. În suita lui se amestecau și femei. Ele sărutau poalele prețioasei sale mantii. Una se numea Panthea, fiica unui nobil din Agrigento. Urma să se consacre lui

Artemis, dar fugi departe de statuia rece a zeiței și-și promise virginitatea lui Empedocle. Nu s-au văzut semnele iubirii lor, căci Empedocle păstra o insensibilitate divină. Nu spunea cuvinte decât în metru epic, în dialect ionic, în timp ce poporul și credincioșii săi nu se foloseau decât de cel doric. Toate gesturile lui erau sacre. Când se apropia de oameni, o făcea numai pentru a-i binecuvânta ori a-i tămădui. Mai tot timpul, se-nchidea în tăcere. Niciunul dintre cei care îl însoțeau nu l-au surprins vreodată dormind. Nu li se înfățișa decât maiestuos.

Panthea era înveșmântată în straie fine de in și de aur. Părul îi era aranjat după moda bogată din Agrigento unde viața se scurgea molcom. Sâniile îi erau susținuți de o fâșie de pânză roșie, iar tălpile sandalelor sale erau parfumate. Era frumoasă, cu trup longilin și pielea de-o nuanță foarte atrăgătoare. Era imposibil să fii sigur că Empedocle o iubi, dar îi fu milă de ea. De fapt, un vânt asiatic a adus ciuma în câmpiile siciliene. Numeroși oameni au fost atinși de degetele negre ale urgiei. Iar pe marginea câmpurilor erau presărate cadavre de animale; din loc în loc vedeai grămezi de miei morți, cu boturi căscate spre cer, coaste scheletice. Și Panthea a luat această boală. A căzut fără suflare la picioarele lui Empedocle. Cei ce-o înconjurau i-au ridicat membrele înțepenite și le-au spălat cu vin și arome. Au dezlegat fâșia roșie ce-i strângea sâniile tineri și au înfășurat-o în benzile pânzei mortuare. Gura întredeschisă au strâns-o cu-o legătură, iar ochii închiși n-au mai oglindit lumina.

Empedocle o privi, desfăcu cercul de aur ce-i încingea fruntea și-l puse pe fruntea ei. Îi așternu peste sâni ghirlanda profetică din lauri, cântă versuri necunoscute despre migrația sufletelor și-i ordonă de trei ori să se ridice și să umble. Multimea era stăpânită de spaimă. La a treia chemare, Panthea ieși din regatul umbrelor, trupul prinse viață și se ridică în picioare, așa cum era înfășurat în benzile funerare. Și poporul văzu că Empedocle îi putea învia pe cei morți.

Pysianacte, tatăl Pantheei, veni să-l adore pe noul zeu. Și în tabăra sa puse să se întindă mese pe sub copaci pentru a-i oferi acestuia libații. În preajma lui Empedocle, sclavii țineau torțe uriașe. Crainicii cerură, ca în mistere, tăcere solemnă. Deodată, la a treia veghe, torțele s-au stins și noaptea i-a învăluit pe adoratori. O voce puternică strigă: „Empedocle!“ Când se făcu lumină, Empedocle dispăruse. Nu a mai fost văzut niciodată.

Un sclav înspăimântat povesti că văzuse o dâră roșie ce brăzda tenebrele deasupra vulcanului Etna. În lumina mohorâtă a zorilor, credincioșii săi cercetară coastele pleșuve ale muntelui. Craterul vulcanului revărsă o jerbă de flăcări. Pe ghizdul poros de lavă ce înconjoară hăul fierbinte au găsit o sanda din bronz închircită de foc.

EROSTRATE*Incendiator*

Orașul Efes, unde s-a născut Erostrate, se întindea de la vărsarea Caystrei, cu cele două porturi fluviale, până la cheiurile Panormei, iar de acolo, pe marea-ntunecată, zăreai prin ceață conturul insulei Samos. Întesat era orașul de aur și măță-suri, de țesături de in și de trandafiri, încă de pe când magnesienii, câinii lor de război și sclavii neîntrepuți în aruncatul suliței fuseseră învinși pe malurile Meandruului, după ce magnificul Milet fusese ruinat de persani. Era o așezare decăzută, unde curtezanele erau sărbătorite în templul Afroditei Hetaire. Efesienii purtau tunici transparente, rochii de în violete, șofranii și purpurii, straie persane ce prindeau reflexe de mere galbene și albe, și roșii, stofe egiptene în culoarea hiacintului cu străluciri de foc și schimbătoare nuanțe marine și rochii persane, din țesături compacte, ușoare, în tente stacojii și presărate cu pepite de aur modelate în creuzet.

Între munții Prion și-o înaltă faleză râpoasă, călătorul zărește, pe malul Caystrei, impunătorul templu al lui Artemis. O sută douăzeci de ani au trebuit să treacă până când construcția lui să fie gata. Picturi sobre împodobeau încăperile interioare cu plafon de abanos și chiparos. Coloanele grele care îl susțineau fuseseră acoperite de miniu. Sala zeiței era micuță, ovală. În centru strălucea o magnifică piatră neagră, conică, însemnată cu auriri selenare: era însăși Artemis. La rândul-i, altarul triunghiular era cioplit tot din piatră neagră. Alte mese, făcute

din dale negre, erau străpunse de găuri prin care urma să se scurgă sângele victimelor. Pe pereți atârnavu uriașe lame de oțel, cu mâner din aur, cu ele erau despicate piepturile, iar pardoseala lustruită era presărată cu bandaje însângerate. Impunătoarea piatră întunecată avea două mamèle dure și ascuțite. Așa arăta Artemis din Efes. Divinitatea ei se pierdea în bezna mormintelor egiptene și trebuia adorată după riturile persane. Posea un tezaur închis într-un soi de stup vopsit în verde, a cărui ușă piramidală era presărată cu o sumedenie de cuie din bronz. Acolo, printre inele, monede mari și rubine, zăcea manuscrisul lui Heraclit, cel ce proclamase domnia focului. Filosoful însuși îl așezase la baza piramidei, în timpul construirii acesteia.

Mama lui Erostrate era violentă și orgolioasă. Nu se știe deloc cine era tatăl lui. Erostrate a declarat mai târziu că era fiul focului. Sub sânul stâng, avea un semn: o semilună care părea să se aprindă când era torturat. Cele ce asistaseră la nașterea lui l-au predestinat lui Artemis. A fost furios și a rămas virgin. Chipul îi era brăzdat de linii obscure, iar pielea îi era tuciurie. Încă din copilărie îi plăcea să stea pe faleza înaltă, în apropiere de Artemision. Privea cum trec procesiunile cu ofrande. Deoarece nu se știa de unde se trage, nu putea deveni preot al zeiței căreia i se credea promis. Colegiul sacerdotal a trebuit să-i interzică de mai multe ori intrarea în naos, unde spera să îndepărteze țesătura prețioasă și grea care o învăluia pe Artemis. Astfel într-însul a rodit ura și jură să violeze secretul.

Numele de Erostrate i se părea de necomparat cu oricare alt nume, astfel încât propria persoană și-o închipuia ca superioară întregii umanități. Dorea gloria. La început, se alătură filosofilor care predau doctrina lui Heraclit: dar aceștia nu cunoșteau tocmai partea secretă, căci era închisă în celula piramidală a tezaurului lui Artemis. Erostrate judeca numai părerile maestrului. Se împietri în disprețul pentru bogăția care-l înconjura. Dezgustul pentru iubirea curtezanelor era

extrem. Se credea că-și rezervă virginitatea pentru zeiță. Dar Artemis nu avea pic de îndurare pentru el. Adunarea bătrânilor, care supraveghea templul, începu să-l considere periculos. Satrapul le permise să-l exileze undeva la periferie. Trăi pe un versant al muntelui Koessos, într-o chilioară săpată de bătrâni. De acolo pândea noaptea luminile torțelor sacre ale lui Artemis. Unii presupun că inițiații persani veneau și stăteau de vorbă cu el. Dar e mai probabil ca destinul să i se fi revelat pe neașteptate.

De fapt, sub tortură mărturisi că înțelesese sensul cuvintelor lui Heraclit, *calea cea de sus*, și de ce filosoful împărtășea învățătura sa doar sufletelor celor mai bune, mai seci și mai înflăcărate. Recunoscu așadar că, în acest sens, sufletul său era perfect și că voise ca acest lucru să fie cunoscut. Nu-și motivă în niciun alt mod acțiunea decât prin pasiunea pentru glorie și bucuria de a-și auzi numele aclamat. Spuse că numai domnia lui ar fi fost absolută căci, necunoscându-i-se tatăl, Erostrate ar fi fost încoronat de Erostrate, el fiind fiul operei sale, iar opera sa era esența lumii; astfel ar fi fost totodată rege, filosof și zeu, unic între oameni.

În anul 356, în noaptea zilei de 21 iulie, când luna nu se înălțase încă pe cer, dorința lui Erostrate dobândi o forță neobișnuită și el se hotărî să intre în camera secretă a lui Artemis. Așadar, pe o frânghie alunecă de pe munte până la râul Caystru și urcă treptele templului. Gărzile alcătuite din preoți dormeau lângă torțele sacre. Erostrate luă o torță și pătrunse în naos.

Încăperea exala un puternic iz de ulei de nard. Muchiile negre ale plafonului din abanos scânteiau. Ovalul încăperii era împărțit de perdeaua țesută din fir de aur și purpură care ascundea zeița. Gâfâind de voluptate, Erostrate o sfâșie. Torța lumină conul înfricoșător cu mamelele drepte.

Erostrate le apucă cu amândouă mâinile și sărută avid piatra divină. Apoi o înconjură și zări piramida verde unde se afla tezaurul. Apucă cuiele de bronz ale porțiței și le rupse. Își

vârî degetele printre juvaierile virgine. Dar nu prinse decât sulul de papirus pe care Heraclit își scrisese versurile. Le citi la licărul lămpii sacre și află totul.

De îndată strigă: „Focul, focul!”

Ridică vâlul lui Artemis și apropie torța aprinsă de poalele lui. La început, țesătura arse molcom; apoi, din cauza vaporilor de uleiuri parfumate cu care era impregnată, flacăra urcă, albăstrie, către lambriurile de abanos. Înfricoșătorul con reflecta incendiul.

Focul se înfășură pe capitellurile coloanelor, se întinse de-a lungul bolților. Una câte una, plăcile de aur hărăzite puternicei Artemis căzură pe dale scoțând un sunet metalic. Apoi, jerba fulgerătoare izbucni pe acoperiș și ilumina faleza. Țiglele din aliaj de bronz și cupru se topiră. Erostrate se înălță în lumină, strigându-și numele în noapte.

Întregul Artemision era un miez roșu în centrul tenebrelor. Gărzile l-au prins pe criminal. I-au pus căluș ca să nu-și mai strige numele. În timpul incendiului, a fost aruncat în subsol, legat fedeleș.

Artaxerxes transmise imediat ordinul să fie torturat. N-avrut să mărturisească decât ceea ce s-a spus. Celor douăsprezece orașe ale Ioniei li s-a interzis, sub pedeapsa cu moartea, să transmită numele lui Erostrate vremurilor viitoare. Dar, din șoaptă în șoaptă, a ajuns până la noi. În noaptea când Erostrate a incendiat templul din Efes, venea pe lume Alexandru, regele Macedoniei.

CRATES*Cinicul*

S-a născut la Teba, a fost discipolul lui Diogene și l-a cunoscut de asemenea pe Alexandru. Tatăl lui, Asondas, era bogat și i-a lăsat două sute de talanți. Într-o zi, când se duse să vadă o tragedie de Euripide, s-a simțit inspirat la apariția lui Telef, regele din Mysia, îmbrăcat în zdrențe și ducând în mână un coș. Se ridică în plin teatru și anunță cu glas puternic că va împărți oricui voia cele două sute de talanți moșteniți și că de atunci încolo îi erau de-ajuns straiele lui Telef. Tebanii începură să râdă și se înghesuiră în fața casei lui; dar el râse și mai bine decât ei. Le aruncă banii și mobila pe fereastră, își luă straie de pânză și o desagă și plecă.

Ajuns la Atena, rătăcea pe străzi și se odihnea sprijinindu-și spinarea de ziduri, printre excremente. Puse în practică tot ce recomanda Diogene. Butoiul i se părea superfluu. Crates era de părere că omul nu este nici melc, nici un bernard-ermitul. Rămas complet gol printre gunoaie, își umplea desaga cu coji de pâine, măslina putrezite și resturi de pește uscat. Spunea că desaga asta era un oraș mare și opulent în care nu găseai nici paraziți, nici curtezane și care producea pentru regele său suficient cimbrisor, usturoi, smochine și pâine. Astfel, Crates își purta patria în spinare și din ea se hrănea.

Nu se amesteca în treburile publice, nici pentru a le zeflemisi, și nu se afișa insultând regii. Nu aproba această trăsătură a lui Diogene care, strigând într-o zi: „Oameni, apropiați-vă!”, îi

lovi cu bastonul pe cei care veniseră și le spuse: „Am chemat oameni, nu excremente.” Crates era tandru cu oamenii. Nu se sinchisea de nimic. Se obișnuise cu rănila. Marele lui regret era că nu avea un trup atât de suplu încât să le poată linge, așa cum fac câinii. Deplângea de asemeni necesitatea de a îngurgita alimente solide și de a bea apă. Considera că omul ar trebui să-și ajungă sie însuși, fără niciun ajutor exterior. Cel puțin, nu căuta apă ca să se spele. Când murdăria îl incomoda, se mulțumea să-și frece trupul de ziduri, căci remarcase că măgarii nu procedau altfel. Vorbea rareori despre zei și nu se neliniștea din cauza lor: n-avea nicio importanță dacă el era sau nu era unul și știa că aceștia nu puteau să-i facă nimic. De altfel, le reproșa că-i concepuse pe oameni înadins nefericiți, căci întorcându-le fața către cer, i-a privat de facultatea pe care o au cele mai multe dintre animale care merg în patru labe. Deoarece zeii decisese că pentru a trăi trebuie să mănânce, credea Crates, oamenii erau obligați să-și întoarcă fața de la oameni către pământ, unde creșteau rădăcinile: nu puteau paște aer ori stele.

Viața n-a fost deloc generoasă cu el. Suferea de urdori din cauza expunerii ochilor la praful înțepător din Attica. O boală de piele necunoscută îl umplu de tumori. Se scărpină cu unghiile pe care nu și le tăia niciodată și constată că avea un dublu profit căci, în timp ce simțea o ușurare, își uza unghiile. Părul lung ajunsese să îi semene cu un fetru dens și îl modela pe cap astfel încât să se protejeze de ploaie ori de soare.

Când Alexandru veni să-l vadă, nu-i adresă niciun cuvânt înțepător, ci îl consideră a nu fi decât unul printre ceilalți dimprejurul său, fără să facă nicio diferență între rege și mulțime. Crates nu avea nicio părere despre cei mari. Le acorda tot atât de puțină importanță ca și zeilor. Nu-l interesau decât oamenii în sine și modalitatea de a-și petrece viața în cea mai mare simplitate posibilă. Muștrările lui Diogene îl făceau să râdă, ca și pretențiile acestuia de a reforma moravurile.